

Anna Hanssen, Nørremølle. Hun lærte seks elever at læse og skrive dansk i årene 1907–14, og hun fortalte børnene om Danmarks historie. (Foto ca. 1910. Adolf Andresen. Atelier Stöckler, Sønderborg).

Faster Anna på Nørremølle

AF INGEBOURG POULSEN

»Først som voksen har jeg rigtig tænkt over, hvad Faster har betydet for os børn«, skriver fru Ingeborg Poulsen, Åbenrå, i det brev, der ledsagede artiklen om fasteren, Anna Hanssen, Nørremølle.

Hvis jeg, som på højskolen, skulle skrive om et menneske, der har haft stor betydning for mig, ville jeg i dag skrive om min faster. Hun har lært mig at læse og skrive dansk i den tid, da der i Sønderjylland kun var tysk undervisning i skolen, og derved aflastede hun jo mine forældre.

Jeg havde tre fastre, faster Marie i Ulstrup, faster Ingeborg på Stavnshøj og faster Anna på Nørremølle, men hendes fornavn blev aldrig brugt, hun hed kun faster. Fastrene Stinne og Cæcilie var døde før min tid.

Faster var født på Nørremølle den 26. august 1849 som den ældste af ni børn.

Barndommen husker jeg ikke, at hun har fortalt om. Hun blev konfirmeret i krigsåret 1864, mens der hjemme var indkvartering af tyske soldater, og da farfars to søskende i Dybbøl skulle evakueres, kom disse familier til Nørremølle, hvor der en tid lang var 18 børn. Hver gik med en kop og en ske i lommen, så var det lettere, når de skulle spise.

På fasters konfirmationsdag måtte kun én følge med i kirken, og en ung pige gik med hende. De mødte to tyske soldater, der satte dem revolveren for brystet og spurgte, om de havde set danske soldater, men det havde de heldigvis ikke.

I 1869 blev der åbnet en højskole på Sandbjerg slot med Adolf Knudsen som forstander, og året efter blev faster elev der. Ellers fik hun, som det var almindeligt for unge piger, en huslig uddannelse. Farfar skrev i

et brev til sin bror: »Anna forestår husholdningen«.

Hun var forlovet i otte år, men fortrød det, så hun gav »Guldtøjet« tilbage. Hvad faster fik, ved jeg ikke. På Als var »Guldtøjet« foruden forlovelsesringen en ring med sten, en guldkæde med medaillon og en broche, så guldsmeden kunne nok stå sig ved at invitere de forlovede ind i sofaen til et glas vin.

På Als fik man da også et ordentligt udstyr. Jeg kendte en ung pige, der skulle være gårdmandskone; hun fik 100 lagener. En anden kone har fortalt mig, at hun fik 36 store særke. Da så tricotagen blev opfundet, var de nok tilovers, men under krigen 1914 til 1918, da man ikke kunne købe et stykke tøj, kunne de sys om – både til pudevår og til andet.

Faster var i et par år i huset hos to ældre damer i Skærup, men da aftægtshuset på Nørremølle blev bygget i 1891 tog faster hjem for at passe sin mor, farfar døde i Kiel efter en operation, så han kom ikke med i det nye hus. Farmor døde, før jeg blev født. Faster boede så alene på aftægtet.

Da mine forældre overtog Nørremølle i 1891 havde de syv børn. De havde gerne en ung pige nordfra, som skulle læse med dem. Fru Signe Baungaard har i en avisartikel skrevet om »Dage på Nørremølle«. Hun ledede gymnastikken på det gamle boel, hvor man havde indrettet gymnastiksal, men da hun var med til at spille dilettant, kom gendarmen og spurgte, hvad det var for en person, vi havde i huset, og så måtte hun »mørklægges«.

Måske var det fra den tid, faster begyndte vederlagsfrit at samle nogle børn af bekendtskabet til regelmæssig undervisning i dansk onsdag og lørdag eftermiddage, det fyldte jo også hendes tilværelse. Jeg har ikke kunnet opspore de bøger, hun brugte til diktat, men jeg husker, at noget var trykt med stor, andet med lille skrift. Måske nogle kender dem? Morten Eskesen gik jo rundt som van-

drelærer. Vi sang efter den blå sangbog, faster fortalte Danmarkshistorie, og vi skulle lære kongerækken.

Aftægtet lå lige på den anden side af vejen, så min søster Rigmor og jeg kunne let smutte derover i træsko med tøjsko i hånden, når vi gerne ville have en historie, for faster kunne mange, og så læste hun af H. C. Andersen og Grims eventyr. Hun holdt bladet »Hus og Hjem«, og vi var helt opslugt af den fortsatte kærlighedshistorie om Laila, titlen var »Mer end perler og guld«. Vi stillede straks, den dag bladet var kommet. Faster sagde bare »Nå, kommer I nu«, og så hentede hun den sjove kagedåse, der lignede en mælkjunge, i tøjkammeret; der havde hun til daglig to pennings kaffestænger eller makrontvebakker fra bager Hollænder. I en anden var der jødekager med sukker og kanel.

Fra forstuen, med trappe til loftet, kom vi ind i havestuen, der havde gamle mahognimøbler med rødt damaskbetræk. Der var et mahogniskab, hvor de fine tynde porcelæns-kopper stod. På et lille klapbord stod det kinesiske skrin, som hun havde fået af sin farbror, der var storkøbmand i Kina. Det var af mørk lak med indlagt perlemor og inde holdt risvinsbægre, små lakbakker og spise-pinde, det var fint at se.

Så var der to billedbøger, hvor bindet var overbroderet med silkeblomster. Bladene var af rispapir indrammet med silkebånd. Den ene bog var med de fineste malede blomster, den anden med bevæbnede ryttere på vælige heste. Et sted, hvor rispapiret var i stykker, var det meget fristende at nippe et lillebitte stykke og mærke det smelte på tungen, men det var selvfølgelig forbudt.

I dagligstuen, hvor vi holdt skole, kunne vi sidde seks ved bordet. Der var også en gammel sofa, en kommode, et dækketøjsskab, og fasters sædvanlige plads var ved sybordet ved vinduet. Der havde hun en rund, grå marmorsten, og den brugte hun, når hun filerede sine hårn. Jeg husker kun faster med hvidt hår, sort hårn og sort fløjsbånd.

Hun sagde »En pige skal kunne hækle, pregle, filere, brodere og sy bolde«, og hun lærte os det hele. Til boldene tog vi en stor prop, for at den kunne springe, vikledede så gammelt uldgarn eller bomuldsstrimler om og syede knaphulssting i brogede farver og inddelt i felter, så blev de fine. Dengang var det en særlig luksus med en gasbold. Faster havde en hvid elfenbensstrikkepindeholder, i enden var der et glas, hvor man tredimensionalt kunne se Kølns domkirke, den var spændende.

Vore julegaver kunne vi jo hemmeligt sy hos faster. Så kom den fine alabastlampe med rund kuppel frem. Hun læste højt for os, og vi fik saftvand og kager. Et år havde jeg købt en rød filtbørsteholder, som jeg syede med gul silke, og mor var sød og hængte rædslen op på væggen. Nogle gange spiste vi til aften og syntes, det var spændende med leverpølse og grøn knapost, det fik vi ikke hjemme.

Årets største begivenhed var fasters fød-

selsdag den 26. august. Da kom farbror Hans Peter og faster Lene og vore jævnaldrende kusiner med dampskib til Sottrupskov, farbror som regel med blomst i knaphullet og den store rubinslipsenål, faster Lene husker jeg i svær råsilkedragt, panamahat med romersk silkebånd om og håndsnyede sko med store sølvspænder. Så dækkede faster med de tynde porcelænskopper og sølvkaffeservicet kom frem, og der blev stegt og brasert i det lille køkken. Jeg synes også, der altid var sønderjyske håndrullede frikadeller.

Med kusinerne legede vi »Putzmache«. Af store skræppeblade lavede vi hatte og pyntede dem med blomster og gåsefjer, og de lærte os at tælle, som de gjorde i Aabenraa: »Ebberi sebberi sabberi saj knebberi knabberi knold« eller »Ele mele mem, klik klak klem, stik stak gå væk«. Og hvor havde vi mange gode gemmesteder til »Klabuni«.

Cirka år 1910 tog faster et plejebarn. Hun havde hørt om en familie i Uge, hvor moderen var død fra syv børn. Anna Callesen var

*Anna Callesen. F. 12. januar 1900. D. i Smøl
24. oktober 1918. Foto M. Dahl, Atelier Stöck-
ler, Sønderborg.*

jævnaldrende med mig og blev vor gode legeskammerat. Alle søn- og festdage spiste de hos os. Først kørte vi med den store charabanc til Sundeveds frimenighedskirke. Når vi kom hjem, meldte faster sig straks til at pille kartofler i en stor brun krukke med tallerken over. Vi hjalp også, og jeg nød at spise en varm kartoffel med en stor klat smør. Efter middagssøvnen kom de begge igen, og så knækkede faster sukker med en gammel sukkertang, den gav mig slemme poger, når jeg prøvede, men faster var jo ekspert.

Som regel var faster med, når far og mor var i byen. Skete det, at de var bedt alene, stillede faster dagen efter for at få referat og spørge: »Hvem sad i sofaen, hvem sad til højre?« Det var jo hæderspladsen, man ikke selv kunne tage.

Jeg husker, faster indbød vore flinke karle og piger til rødgrød om sommeren. Den kogte hun med sagogryn og hel kanel. På slagtedagen var hun selvskreven til at hjælpe med fedteriet og stoppe blodpølser.

Til fastelavn hjalp hun os med at lave store kunstfærdige blomster af glanspapir, de blev hæftet på grene af ædelgran, så kunne risene da bruges. Mor vækkede os ved femtiden, så vi kunne nå at rise karle og piger op, idet vi slog på dynen og råbte: »Fek op, fek op, fastelavns-pomle.« Der var også en sang: »Det første år en hede vig, det andet år en bedevig, det tredje år en bottel vin, så ville vi alle lystig sien«. Faster havde låst sin dør op, og vi vidste, at der på håndtaget hang en lille kurv med boller. Dengang kostede boller til smør to pg, hede viger fem pg. Men under krigen 1914–18 sendte kommuneforstanderen løbesedler rundt: »Das herumtreiben und Haussieren mit Heissewecken und Gemeinepummeln wird strengstens untersagt«. Så måtte Hanno Kachkun, der gik med to store kurve med boller i et åg over skulderen, indstille sin forretning.

Jeg husker en sommerdag – det må have været i 1908. Faster havde besøg af sin moster Doris. Vi skulle gå til Sandbjerg slot,

Fra Sandbjerg Husholdningsskole. I spidsen lærerinde frk. Egholm, senere gift Grimstrup, og sidst lederen af skolen frk. Agnete Hanssen, der underviste i kjolesyning og håndarbejde. Foto ca. 1910.

hvor min søster holdt sommerpensionat og om vinteren husholdningsskole med frk. Egholm som lærerinde i årene 1907–1915. Jeg gik bagefter de to gamle damer og var meget optaget af deres påklædning. De uldne sorte kjoler var hæftet op med kiltebånd, ellers ville de slæbe i støvet. Et kiltebånd er nærmest som smalle herreseler, en elastik om livet og fire stropper hang ned med klemmer til at hæfte i tøjet. Der var plydskantebånd forneden af kjolerne, og moster Doris havde et stærkt lillafarvet uldent underskørt med gule striber og garnering. Jeg syntes, det var flot, men varmt.

På fasters loft stod en stor kiste med gamle kjoler syet med fiskeben og falbelader og hovedtøjer af farmors, som vi engang imellem fik lov at klæde os ud i, desværre er de nu borte. Mors og fasters festkjoler var af fed silke og helt foret og med kantebånd forneden, så de kunne holde snese af år.

Når mor skulle til stor fest, blev den pynnet op med lidt andre blonder eller perler og

så var guldurkæderne jo statussymbol. Der var altid høje kraver, og mors blonderucher hjalp jeg med at lave pibekraver af med et enkelt krøllejern. Faster hækled sine.

Anna Callesen blev konfirmeret sammen med mig i Stenderup frimenighedskirke 1915. Så kom hun til Bovlund for at lære noget i huset. I året 1918 var hun hos gård-ejer Jens Christensen i Smøl; der fik hun den slemme spanske syge og døde kun 18 år gammel. Det var et hårdt slag for faster, Anna var jo hendes opmuntring og glæde. Da også far og mor flyttede fra Nørremølle til Nørrehus i Sottrup i året 1920, og de unge kom til, blev faster ensom.

Hun var en af de stille i landet, men hun gav sit liv indhold gennem de børn hun tog sig af.

Da hun døde den 21. januar 1934, blev der sendt en fin krans fra en af hendes gamle elever, som vi længst havde glemt, men han havde ikke glemt hende.

Vi er mange som skylder hende meget.